

Democrático e sua construção de significados das negociações de paz. *CS Ciencias Sociales*, (19), 15.

Benejam, P, y Pagès, J. (2002). La formación del pensamiento social. En: P. Benejam y J. Pagès. (Eds.), *Enseñar y aprender ciencias sociales, geografía e historia en la educación secundaria*. (pp 152- 164). Barcelona: ICE/Horsor.

Santisteban, A. (2004). Formación de la ciudadanía y educación política. En M. Vera y D. Pérez (Eds.), *Formación de la ciudadanía: las TICs y los nuevos problemas*. Alicante: Universidad de Alicante/AUPDCS.

Santisteban, A. (2010). La formación de competencias de pensamiento histórico. *Clío & Asociados*, 14, 34-56.

Santisteban, A. (1993). Enseñar política o hacer política, ¿esta es la cuestión?. *L'Avenç*, 174, 38-40.

Pagès, J. (1998). La formación del pensamiento social en la enseñanza secundaria. En P. Benejam y J. Pagès (Eds.), *Enseñar y aprender ciencias sociales, geografía e historia en la educación secundaria* (pp.152-164). Barcelona, ICE/Horsori.

EL TIEMPO. “*Centro Democrático critica que jefes de Farc no tengan cárcel*”, El Tiempo, Bogotá D.C., 23 de septiembre de 2015. Recuperado el 24 ed mayo de 2016 de: <http://www.eltiempo.com/archivo/documento/CMS-16385269>

EL TIEMPO. “*En las localidades más pobres de Bogotá ganó el ‘No’ en el plebiscito*”, El Tiempo, Bogotá D.C. 5 de octubre de 2016. Recuperado el 17 de febrero de: <http://www.eltiempo.com/bogota/resultados-del-plebiscito-en-bogota/16718784>.

24. Refugiats sense refugi?

***Carles Peya Pardo, Joan Rabat Fàbregas, Tatiana Bolan-
cer Turrillo, i Montserrat Palomera Barbany***

Qui som?

L'institut Hipàtia d'Alexandria és un centre públic de secundària que imparteix els quatre nivells de la ESO i que va néixer fa 6 cursos amb la voluntat de mantenir les portes obertes al nostre entorn, a l'entorn de l'alumnat, de les seves famílies, del municipi i del món. Físicament som un centre petit i ocupem una antiga escola de primària, però estem al centre del poble i això fa que puguem utilitzar les instal·lacions municipals per a les nostres activitats amb molta més facilitat. Un altre avantatge és que estem just al costat del Casal de la Gent Gran del municipi i ho aprofitem.

Per què?

Com la resta de centres educatius, vam rebre un correu electrònic explicant la presentació de la campanya *Casa nostra, casa vostra* i vam començar a pensar des de l'àmbit de les Ciències Socials en com aprofitar l'adhesió a la proposta treballant la temàtica a nivell general de centre (de 1r a 4t). De fet, alguns alumnes havien manifestat la voluntat de parlar de la situació al Pròxim Orient i de la crisi humanitària dels refugiats arran del que sentien als mitjans de comunicació. El professorat teníem la necessitat de parlar del tema pel compromís que sentim vers l'actualitat i el correu va ser el que va començar a moure tot un engranatge que es va acabar concretant en “Refugiats sense refugi?”

Com?

Des del departament de Socials vam recollir tot un seguit de materials audiovisuals de diverses procedències i vam preparar una unitat didàctica, adaptada a cada curs, per treballar la temàtica a partir de la visualització d'una selecció de reportatges.

Primer de tot, i com a activitat d'exploració, es va demanar a l'alumnat la informació que tenien sobre el conflicte i què havien sentit o vist del tema dels refugiats a Grècia. De fet, el mes de novembre vam veure com a poca distància del centre van

arribar un grup de 10 refugiats kurds iranians dins d'un camió al centre logístic d'una coneguda marca de roba¹. Cada un dels docents que ho vam dur a terme, vam utilitzar diferents estratègies per anar introduint les causes i les conseqüències del conflicte i després es va acabar de completar amb la visualització de la resta dels recursos segons el nivell. En el següent quadre, es poden consultar alguns dels recursos utilitzats:

Notícia de CCMA 16/11/2017	http://www.ccma.cat/324/deu-immigrants-arriben-a-llica-damunt-amagats-en-un-camio-carregat-de-roba/noticia/2759122/
Fragment <i>Info K</i> 02/10/2014	http://www.ccma.cat/tv3/super3/infok/siria-que-esta-passant/video/5263673/
Whymaps.net <i>La guerra de Síria explicada en cinco minutos.</i>	https://www.youtube.com/watch?v=DDOhQuH_ggE&feature=youtu.be
Huffington Post, <i>El problema de los refugiados explicado en dos minutos</i>	https://www.youtube.com/watch?v=ahkmq28Xr5k
<i>Cuando no existes</i> spot d' Amnistia Internacional	https://www.youtube.com/watch?v=ySgpQ3d37fk
<i>Reflexions europees des de la via del tren dels refugiats</i> , reportatge del Món 3/24 CCMA (15/09/2015)	http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/reflexions-europees-des-de-la-via-del-tren-dels-refugiats/video/5551134/#.VflsAeRZgm8.twitter
<i>Diario Público</i> , Aleph abans i després de la Guerra.	http://viajes.publico.es/como-era-alepo-antes-de-la-guerra/
<i>My Friend</i> , documental del periodista Carles Prats.	http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/my-friend/my-friend/video/5606564/
Anunci de campanya, <i>Casa nostra, casa vostra</i>	https://www.youtube.com/watch?v=-YKJC3c600A&feature=youtu.be

No podem oblidar que la nostra capital de comarca, Granollers, durant la Guerra Civil Espanyola va ser una de les poblacions més castigades pels bombardejos sobre la població civil. És per això, i buscant el vincle de l'alumnat, que després de les imatges d'abans i després de la guerra de la ciutat d'Alep, es van passar imatges d'un espai emblemàtic de Granollers, la Porxada, bombardejada al 1938.

Després d'aquesta primera part, i en petits grups, l'alumnat va fer recerca de diversos conceptes i situacions (en alguns grups de manera pautada i d'altres a partir dels interessos i inquietuds dels propis nois i noies) i ho van plasmar en formats diferents: mapes a les parets de l'aula, *my maps* ubicant informació, articles... La recerca en grups va servir d'activitat d'estructuració.

¹ <http://www.ccma.cat/324/deu-refugiats-arriben-a-llica-damunt-amagats-en-un-camio-carregat-de-roba/noticia/2759122>

Els objectius principals d'aquesta unitat van ser identificar les causes i les conseqüències de la guerra a Síria, Iran i Afganistan; contextualitzar geogràficament la situació del Pròxim Orient, recercar i reflexionar sobre les polítiques europees entorn aquest conflicte i sensibilitzar a l'alumnat de l'impacte sobre la població civil. A la vegada, aquesta UD és la base de preparació de treballs transversals que es continuaran desenvolupant al llarg del curs.

La idea inicial era que tot això es concretés el dia 7 de febrer amb un dia monogràfic sobre el tema anant més enllà de les matèries i aprofitant l'estructura i organització del centre. L'Hipàtia, manera com definim el nostre institut per abreujar, és un centre ILEC i la lectura volem que estigui vinculada, sempre que podem, al dia a dia del centre. Per això, els quatre cursos a l'hora dels 25 minuts destinats al Pla Lector de Centre, es va llegir i treballar el poema *Podries* de Joana Raspall començant amb el modelatge del videoclip d'en Joan Dausà².

Si haguessis nascut
 en una altra terra,
 podries ser blanc,
 podries ser negre...
 Un altre país
 fóra casa teva,
 i diries "sí"
 en un altra llengua.
 T'hauries criat
 d'una altra manera
 més bona, potser;
 potser, més dolenta.
 Tindries més sort
 o potser més pega...
 Tindries amics
 i jocs d'una altra mena;
 duries vestits
 de sac o de seda,
 sabates de pell
 o tosca espadenya,
 o aniries nu
 perdut per la selva.
 Podries llegir
 contes i poemes,

² <https://youtu.be/bewzZazKSP0>

o no tenir llibres
ni saber de lletra.
Podries menjar
coses llamineres
o només crostons
eixuts de pa negre.
Podriespodries...
Per tot això pensa
que importa tenir
LES MANS BEN OBERTES
i ajudar qui ve
fugint de la guerra,
fugint del dolor
i de la pobresa.
Si tu fossis nat
a la seva terra,
la tristesa d'ell
podria ser teva.

A les dues últimes hores, l'alumnat de 3r i 4t, i alumnes voluntaris de 1r i 2n, van participar de la xerrada-col·loqui amb quatre persones voluntàries que han treballat en camps de refugiats a Grècia. Es tracta de Milton Sánchez i Cesc Sánchez (col·laboradors de *Amb les teves mans*), Jorge Balcázar (bomber cooperant de *Proemaid*) i Eva Correodoira (voluntària independent) que ens van explicar la seva visió de la situació del conflicte i la seva experiència com a voluntaris a Lesbos, des de la recepció a la platja de centenars de persones fins al dia a dia al camp.

La previsió inicial era que a l'hora dels 10 minuts de descans entre franges d'aquest mateix dia 7 es llegís el manifest de la campanya *Casa nostra, casa vostra* i ens hi adheríssim, però finalment ho vam fer el dimarts 14 de febrer responent a la crida d'aquesta entitat a totes les escoles i instituts de Catalunya.

El producte final dels alumnes de 1r i 2n va ser una carta de benvinguda a un/a possible alumne/a refugiat que arribi al centre. De fet, un altre dels objectius d'aquesta unitat va ser preparar als nostres alumnes per a l'arribada d'algun alumne provinent de zones de conflicte perquè Lliçà d'Amunt s'ha declarat poble acollidor. El nostre centre, a l'igual que la resta del municipi, no està acostumat a l'arribada de nous nens i volem preparar i sensibilitzar el nostre alumnat davant de la realitat dels seus iguals a altres llocs del món.

Des de les matèries d'Anglès, Llengua catalana i castellana i Visual i Plàstica han pres el relleu en el tractament del tema amb la continuïtat d'altres unitats didàctiques

i projectes transversals.

I ara què?

La valoració de l'alumnat durant aquestes sessions ha estat molt positiva i el que havia de ser un treball a nivell de centre, ha esdevingut un possible objectiu de poble perquè arran de la iniciativa d'una escola de Primària i la nostra, es vol intentar sumar esforços perquè junt amb la resta de centres educatius i entitats municipals s'organitzin unes jornades de sensibilització que encara hem d'acabar de concretar.

Pel que fa a nivell intern, la pregunta que se'ns ha plantejat és "I ara què? què podem fer?" i la respostes que es van concretant ara, i a iniciativa dels alumnes, són la creació d'un espai de denúncia fent servir les xarxes socials i una campanya de sensibilització a les famílies. En el moment de tancar el redactat per aquesta exposició, encara no ha acabat el termini de recollida d'idees.

A nivell del professorat, sí que veiem que els objectius s'han assolit i que hem de vetllar perquè la fina ratlla que separa la sensibilització a l'habitament del tema, no es traspassi. Podeu fer el seguiment de *Refugiats sense refugi?* a la nostra revista digital: <https://agora.xtec.cat/insllicamunt2/categoria/el-far-dhipatia/>

Agraïments: des d'aquí volem aprofitar per agrair la col·laboració, suport i ajuda de *Amb les teves mans* i *Proemaid*. Gràcies pel vostre exemple i testimoni.

Webs consultades

Amb les teves mans: <<https://www.facebook.com/ongamblestevesmans/>> consultat el 18 de febrer del 2017.

Amnistia internacional: <<https://redescuelas.es/amnesty.org/materiales-para-el-profesorado/refugio-inmigracion-y-asilo/>> consultat el 6 de febrer del 2017.

Casa nostra, casa vostra: <<https://www.casanostracasavostra.cat/>> consultat el 6 de febrer del 2017.

Proemaid: <<http://www.proemaid.es/>> consultat el 18 de febrer del 2017.

25. La enseñanza de los temas conflictivos de la historia del tiempo presente en los libros de texto de Chile y Argentina

Gabriela Vásquez Leyton, Elizabeth Montanares Varas, Consuelo Cáceres Ávalos, y Christian Calderón Calderón

La historia del tiempo presente (HTP) investiga cómo la sociedad se apodera de las cuestiones de preocupación esencial, entendiendo en qué momento una cuestión de historia se convierte en un elemento fundamental del debate público (Capdevilla; 2010). En este sentido, esta historia mantiene una estrecha relación con la memoria colectiva, en la medida en que esta se desarrolla a partir de un trauma profundo que ha vivido una determinada sociedad. Por ello, posee implicancias tanto para el ámbito disciplinar como el educativo, ya que a través de ella, se manifiesta la preocupación por el estudio de cómo el recuerdo del pasado (y su olvido) funcionan en la sociedad a través del tiempo (Amézola, 2002), otorgándole al acontecimiento histórico una dimensión de larga duración y una implicancia política: el pasado como motor de cambio para el presente y el futuro (Amézola, 2003).

Y esta implicancia política, para la realidad latinoamericana, es clave, toda vez que la investigación sobre la historia reciente y la memoria emergen como categorías analíticas dentro del proceso transición dictadura-democracia, en cuanto a estrategia social de recomposición y reconstrucción del tejido social fracturado, defensa de los derechos humanos, el derecho a la verdad sobre los crímenes cometidos y como contenido común de organización de la sociedad civil (Arias, 2015). Para Kriger (2011) en un contexto en que la dualidad memoria/historia es imprescindible para la re-construcción del pasado, el recuerdo y el olvido se han configurado como estrategias que coexisten en los proyectos de estados nacionales democráticos surgidos en el contexto de transición. Así, el deber de recordar y el “nunca más” surge como un imperativo ligado al *ethos* político-pedagógico de las democracias, mientras que la estrategia del olvido se ha convertido en el fundamentamento de las políticas de “reconciliación nacional” promovidas por los estados, clausurando la mirada histórica y validando, muchas veces, la amnesia y la impunidad.

Ahora bien, la escuela no ha estado alejada de estas tensiones (Carretero y Borrelli, 2008), por ello es necesario preguntarse ¿cómo estas tensiones convergen?, ¿quién define lo que debe ser enseñado en el aula?, ¿qué materiales didácticos permiten interpretar el pasado reciente?, ¿qué relatos sobre la memoria privilegia el cu-